

аграрных отношений во Франции // Государство и право.– 2000. – № 1.

5. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 4-12.

6. ЗЕРНО: Электронный журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zerno-ua.com>.

Надійшла 12.05.2009

УДК 339.97:339.922

О. П. ГРЕБЕЛЬНИК
Міністерство освіти і науки України

ПРИНЦИПИ, ФУНКЦІЇ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ РОЗШИРЕНОГО ЄС

Автор у своєму дослідженні проаналізував принципи та чинники формування транскордонного співробітництва в умовах розширення Європейського Союзу. Визначено місце і роль функцій транскордонного співробітництва та європейської інтеграції зокрема. Обґрунтовано економічні засади транскордонного співробітництва, що вимагають різносторонніх підходів до їх дослідження.

An author in the research analysed principles, and factors of forming of transborder collaboration in the conditions of expansion of European Union. Place and role of transborder collaboration functions and European integration in particular are determined. Grounded which require economic principles of transborder collaboration of, scalene going near their research.

Вступ. Згідно із науковими принципами розвитку та розміщення факторів виробництва, транскордонне співробітництво Європейського Союзу здійснюється як об'єктивність, системність, автономність тощо [9]. Практична реалізація закономірностей господарської діяльності вимагає належного опрацювання відповідних принципів організації та здійснення транскордонного співробітництва (ТКС). Закономірності є об'єктивними за змістом і суб'єктивними за формою, та адекватно відображаються принципами. Вони можуть втілювати у собі сутність кількох закономірностей, але в умовах здійснення докорінних змін суспільно-політичної моделі більшість з них має соціальну орієнтацію.

Сучасними тенденціями ТКС країн Центральної та Східної Європи займаються українські та зарубіжні науковці, зокрема Будкін В.С., Микула Н.А., Писаренко С. М., Мокій А. І., Макогон Ю. І., Журба І. Є.

Метою даного дослідження є поглиблення теоретичних засад функціонування принципів, чинників, функцій у формуванні транскордонного співробітництва. Для досягнення мети поставленої такі головні завдання: визначити основні принципи функціонування транскордонного співробітництва, сформулювати на основі досліджень дві групи принципів (загальні та специфічні), обґрунтувати економічні засади транскордонного співробітництва, що вимагають різносторонніх підходів до його дослідження, проаналізувати функції транскордонного співробітництва, вміти використовувати та оперувати різними групами чинників ТКС у відповідності до мети та завдання дослідження.

Основна частина. Транскордонне співробітництво повинно здійснюватись на основі таких принципів як:

- 1) повага до державного суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів держав;
- 2) врахування під час укладення угод про транскордонне співробітництво повноважень суб'єктів та прав учасників транскордонного співробітництва;
- 3) узгоджене усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці.

Напрацювання та результати діяльності транскордонного співробітництва дозволили сформулювати такі принципи, які також можна подати у двох групах: загальні та специфічні.

Загальні принципи ґрунтуються на тому, що розвиток транскордонного співробітництва повинен здійснюватися з огляду на збереження специфіки самобутності та індивідуальності кожної зі сторін, тобто зберігати багатогранність регіонів при протидії кожній окремій спробі уніфікації. Він також повинен враховувати всі відомі на теперішній час громадські, господарські, зовнішньополітичні точки зору; здійснюватися на основі взаємодопомоги та партнерства; посиленій регіональній поінформованості; сприяти зміцненню регіональної та громадської ідентифікації (самоусвідомлення) населення.

Специфічні принципи ґрунтуються на засадах партнерства, рівноправності, рівнозначності сторін [5].

Принцип партнерства включає два елементи: партнерство по вертикалі, тобто з відповідною участю міжнародного, центрального, регіонального та локального рівнів з кожної сторони кордону доповнюючи існуючі структури, але без елементів конкуренції, а також партнерство по горизонталі, тобто між партнерами регіону, по обидві сторони кордону. Цей вид партнерства базується на паритеті сторін, незалежно від величини території, у просторовому, економічному чи демографічному вимірі; для розвитку цього виду партнерства необхідно подолати ряд перешкод, які виникають з відмінностей у сфері

адміністрування, компетенції та джерел фінансування;

1) принцип допомоги (субсидіарності), під яким розуміють допомогу міжнародних, державних та регіональних інституцій та організацій у досягненні цілей транскордонної співпраці, що реалізуються регіонами та місцевими спілками; допомога означає також зміцнення регіонального та місцевого рівнів через делегування повноважень на найнижчий рівень адміністрування;

2) принцип існування концепції стратегії транскордонного розвитку; виконання цього принципу є обов'язковим для створення стратегічних меж та для перспективи довготривалої співпраці; ця стратегія повинна відповідати програмі розвитку краю та окреслювати потреби та майбутні цілі транскордонної співпраці для подолання ізольованого розвитку лише з одної сторони кордону і розробка відповідної спільної перспективи регіонального транскордонного розвитку [5].

Отже, до найважливіших принципів ТКС слід віднести наступні: законності, незалежності, територіальної цілісності, добровільності, рівноправності учасників, самостійності, суб'єктивності, просторової оптимальності, компромісності, цільового спрямування, ієрархічності, комплексності, системності. Запропоновані принципи можна умовно розподілити на дві групи, одна з яких об'єднує принципи, пов'язані з організаційно-правовими аспектами ЄС, друга – організаційно-економічними (рис. 1). Акцент на організаційній складовій не є випадковим, оскільки саме на ньому будується співпраця неоднорідних за інтересами, практичним внеском, ініціативністю суб'єктів та учасників, які з обох боків кордону здійснюють ТКС [6].

Рис. 1. Принципи транскордонного співробітництва

Законність – це формування нормативно-правового та інституціонального забезпечення, що є необхідною умовою транскордонного співробітництва на міжнародному, загальнонаціональному, місцевому та регіональному рівнях. Вищесказане ґрунтується на взаємоповазі до внутрішнього законодавства суміжних країн, а також міжнародних норм і стандартів, щодо збереження незалежності та територіальної цілісності [3]. Тому ефективність транскордонного співробітництва залежить від повноважень та функцій місцевих органів влади у сфері міжнародних (у т.ч., транскордонних) відносин.

Усі, хто є учасниками ТКС на основі власного бажання та інтересів вирішують питання щодо участі у співробітництві з територіальними громадами та гілками влади прикордонних регіонів суміжних держав. У цьому проявляється добровільність їхніх дій.

Принцип рівноправності учасників дає однакові можливості для прикордонних регіонів України щодо співпраці з територіальними громадами або гілками влади сусідніх держав у рамках транскордонного співробітництва. Суть даного принципу полягає у реалізації на практиці єдиних правил, процедур та наданні однакового статусу та можливостей усім учасникам транскордонного співробітництва у проектах, зокрема тих, що фінансуються за допомогою європейських структурних фондів.

Принцип самостійності забезпечує вирішення питань розвитку територій та створює ефективні механізми участі у транскордонному співробітництві при сприянні органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у межах, визначених законодавством. Принцип суб'єктивності найбільш віддзеркалює сутність та специфіку транскордонного співробітництва. Він передбачає здійснення ТКС у межах повноважень та функцій органів місцевого самоврядування, територіальних общин або властей країн, що беруть участь у співпраці, відповідно до їх компетенції, визначеної національним законодавством. Принцип просторової оптимальності передбачає забезпечення ефективності проектів транскордонного

співробітництва, що залежить від правильного вибору меж і масштабу транскордонного регіону, що дозволяє забезпечити не лише юридичну, але і фактичну рівність суб'єктів і учасників ТКС.

Для розв'язання спільних проблем прикордонних регіонів суміжних держав необхідне налагодження транскордонного співробітництва. Через те організація ТКС потребує врахування специфічних інтересів територіальних громад, які беруть участь у співпраці. Тому важливого значення набуває гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, що проявляється у принципі компромісності тобто узгодженні інтересів суб'єктів та учасників ТКС.

Транскордонні проекти та програми, згідно з принципом цільового спрямування виконуються для визначених завдань та охоплюють конкретні об'єкти з орієнтацією на кінцеву мету, а також врахування логічно узгоджених проміжних цілей з окремих завдань. Принцип ієрархічності реалізується у поєднанні субсидіарності з чітким розподілом завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Економічні засади транскордонного співробітництва вимагають різносторонніх підходів до його дослідження: по-перше, виділення різних рівнів налагодження співпраці (галузевий, адміністративний); по-друге, використання різноманітних форм територіально-виробничої організації праці (спеціалізація, кооперація, комбінування, кластери тощо). Це обумовлює необхідність дотримання принципів комплексності та системності при визначенні впливу прийнятих рішень на економічні, соціальні, екологічні процеси.

Практичну реалізацію названих вище принципів має забезпечувати цілісний механізм, який складається із взаємопов'язаних елементів нормативно-правового, інституціонального, інформаційного та науково-методичного забезпечення ТКС [6].

Після того як ми розглянули принципи транскордонного співробітництва, наступним кроком є узгодження його функцій. Автор виділяє три функції.

1. Інтеграційна функція. Полягає в участі транскордонного співробітництва в будівництві єдиної Європи. Це Європа, яка будується поетапно, в підґрунті якої лежать прикордонні регіони. Ці тенденції знайшли підтвердження в Єдиному Європейському Акті та Європейському Економічному Просторі.

2. Геополітична функція. У сфері транскордонного співробітництва можна спостерігати два явища: швидкий розвиток та його невідворотність, унаслідок чого з'являються багатомірні, добре сформовані транскордонні регіони, відбувається поступове зникнення в традиційному розумінні функцій державних кордонів. У майбутньому кордони будуть єднати держави, а не їх розділяти (кордон в інтеграційному аспекті). Таким чином прикордонні території в Європі стануть територіями співробітництва, а не конфліктів.

Невідворотність транскордонного співробітництва уздовж усього європейського кордону є закономірною і зумовлена систематичним розвитком інституцій різного типу в Європі, що мають становити каркас транскордонного співробітництва, та зростаючим значенням транскордонних регіонів для держав та європейських інституцій в Брюсселі і Страсбурзі як символів ЄС;

3. Функція субсидіарності. Транскордонне співробітництво полягає у зміцненні ролі прикордонних регіонів в двоспрямованому процесі єднання Європи, що є результатом прийняття засади субсидіарності в ст. 5 Договору про ЄС. Двоспрямованість пов'язана з інтеграцією, з однієї сторони, “зверху вниз”, а з іншої – “знизу вгору”. З точки зору транскордонної співробітництва, інтеграція “зверху вниз” полягає у регіоналізації, регіональній політиці на рівні ЄС. Прикордонні зони (у т.ч. прикордонні регіони) у різний спосіб визначаються і адаптуються в залежності від того, чи європейська інтеграція розвивається, стоїть на місці чи регресує. Для прикладу, в прикордонних регіонах Піренейського півострову політики і дослідники працюють над низкою сценаріїв, щоб з'ясувати, чи потрібно прикордонному регіону (чи буферній зоні), котрі інколи лежать поза зоною економічного розвитку, надавати більшого значення як територіям взаємозв'язків (економічної синергії). На Піренейському півострові регіоналізація вважається одним з пріоритетів серед європейських викликів. Натомість, процес регіоналізації, що триває в Португалії, передбачає виникнення регіонів політичного і адміністративного характеру та децентралізацію влади і ресурсів.

Для аналізу та прогнозу транскордонного співробітництва потрібно вміло використовувати та оперувати різними групами чинників у відповідності до мети та завдання дослідження. Наприклад, при оцінці можливостей участі прикордонних регіонів у ТКС зазвичай акцентують увагу на таких позиціях:

- 1) зіставленість рівнів економічного розвитку;
- 2) історична, етнічна, демографічна та географічна подібність прикордонних регіонів;
- 3) геополітичне розташування;
- 4) структурний взаємозв'язок регіональних економік (їх взаємодоповнюваність);
- 5) характер виробничої кооперації, спеціалізації та комбінування;
- 6) підприємницька активність суб'єктів господарювання;
- 7) зіставленість адміністративно-територіальних устроїв;
- 8) розвиток прикордонної, транспортної та комунікаційної інфраструктур;
- 9) відкритість кордонів, лібералізація зовнішніх зв'язків [1].

З метою визначення меж території локалізації транскордонного регіону враховують такі чинники:

- 1) суміжність адміністративно-територіальних одиниць;
- 2) територіальна близькість господарюючих одиниць;
- 3) наявність спеціальної інтеграційної інфраструктури (соціально-демографічної, транспортної, прикордонної тощо);
- 4) продумана і зважена державна політика з питань розвитку транскордонного співробітництва [4, с. 60–63].

Прибічники сферного або галузевого підходу пропонують обов'язково враховувати промисловий, сільськогосподарський, науково-технічний, рекреаційний, трудовий, інфраструктурний, природоресурсний, інформаційний чинники [2, с. 12; 10, с. 13 – 15].

Різноманітність та багатоаспектність у визначенні чинників розвитку ТКС пояснюється специфікою завдань та формами взаємозв'язків, нетотожністю економічних, соціальних, політичних, правових, адміністративних, географічних та історичних умов прикордонних регіонів.

Ми можемо розглядати транскордонну співпрацю з точки зору ефективного розміщення факторів виробництва прикордонних регіонів суміжних держав як системи взаємовідносин між місцевими органами влади з позиції загальних принципів системності та комплексності [7, с. 52 – 169].

Через те ми можемо сформулювати певну сукупність чинників, які за своїм характером розподіляються на три групи:

- 1) чинники, що забезпечують ефективне розміщення факторів виробництва;
- 2) чинники як умова формування ТКС;
- 3) чинники, які сприяють активізації контактів на транскордонному рівні та визначаються специфікою ТКС.

Ці групи є умовними, оскільки в реальному житті чинники змінюють своє значення, відбувається трансформація з однієї сукупності до іншої, залишаючись у складі загальної системи.

Можна виділити дві основних групи чинників розвитку транскордонного співробітництва: а) загальні та б) керівні [5, с. 68].

Загальними чинниками є такі:

- 1) необхідність користування спільними природними ресурсами;
- 2) наявність спільних проблем, для вирішення яких доцільно об'єднувати зусилля (передусім, екологічні проблеми);
- 3) реалізація єдиної політики просторового облаштування європейського континенту.

Керівні чинники включають:

- 1) можливості прискореного соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення якості життя мешканців;
- 2) можливості отримання значної фінансової підтримки з ЄС та інших міжнародних структур;
- 3) формування єдиного інтегрованого простору в межах транскордонного регіону.

На основі доведеного вище, ми можемо виділити групу об'єктивних (геополітичні; історичні, політичні; інфраструктури; соціально-психологічні) та суб'єктивних (адміністративні, правові, інтеграційні) чинників, обумовлених специфікою ТКС. До чинників-умов можна віднести усі ресурсні: соціально-демографічні, природоресурсні, науково-технічні, екологічні, інформаційні. До чинників-вимог слід віднести економічні (виробничі, структурні), фінансові та бюджетні. Розглянемо їх більш детально.

Геополітичний чинник – перш за все визначається економіко-географічним розташуванням як самої держави, так і прикордонних регіонів, що беруть участь у ТКС, місцем у регіональній та світовій економічній системі, наближеністю до міжнародних транспортних коридорів, сусідством з промислово- та соціально розвинутими країнами.

Історичний чинник базується на основі спільного історичного минулого населення, що проживає у транскордонному регіоні і пов'язане етнічною єдністю, родинними зв'язками, традиціями, звичаями, близькістю мов тощо.

Політичний чинник доцільно розглядати з позицій наявної у країн-учасників ТКС територіального устрою та політичної системи, визначених на перспективу економічної стратегії і тактики.

Визначальне значення на розвиток транскордонного співробітництва, справляє інфраструктурний чинник, який характеризує стан і динаміку розвитку мереж комунікації прикордонної (мережа пунктів пропуску через державний кордон, наявність спеціальних контрольних служб, митних пунктів), транспортної (автомобільних, залізничних доріг, трубопроводів) та зв'язку.

Ставлення населення прикордонних територій до співробітництва з регіонами сусідніх держав, проявляється через соціально-психологічний чинник, а також розуміння суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва важливості їх взаємодії, усвідомленні відповідальності за виконання взятих на себе зобов'язань.

Суб'єктивні чинники, що визначаються елементами адміністративних засад транскордонного співробітництва. До них належать: модель адміністративно-територіального поділу в країні, рівень і характер співпраці місцевих органів влади з територіальними громадами суміжних держав, організація місцевого самоврядування.

Отже, варто брати до уваги межі повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, – як загальні, так і надані їм, зокрема, у сфері ТКС. Необхідно вказати на те, що нетотожність повноважень місцевих органів влади суміжних держав, або їх недостатність на практиці призводить до стримування транскордонної співпраці. Адміністративний чинник тісно пов'язаний із правовим, який у свою чергу, визначається характером юридичного забезпечення суспільного (економічного та політичного) життя, його усталеністю, достатністю, відповідністю загальноновизнаним нормам права, розподілом за рівнями (загальнодержавний або національний, міжнародний, регіональний, локальний або місцевий).

На ступінь відкритості зовнішніх зв'язків держави та її регіонів, характер залученості в інтеграційні процеси, місце у міжнародному поділі праці, стратегією держави у цій сфері на середньо- і довгострокову перспективу впливає інтеграційний чинник.

Чинники ресурсної забезпеченості визначаються потенціалом окремих видів ресурсів, наявних на території, де розгортається транскордонне співробітництво.

Отже, соціально-демографічний чинник залежить від кількісних, якісних характеристик і комбінації таких елементів, як населення (чисельність, його статево-вікова структура, національна та етнічна належність, природний та механічний рух), системи розселення, робоча сила (кількість, склад, освітній рівень, кваліфікація), соціально-побутові умови життя тощо.

Так, природоресурсний чинник включає забезпеченість паливно-енергетичними, мінеральними, водними, лісовими, земельними, кліматичними, геологічними та іншими умовами і ресурсами.

На структурно-функціональну транскордонну діяльність впливає також науково-технічний чинник, а саме: розвиток науки, новітніх технологій, використання науково-технічного прогресу для виробництва і комунікації населення транскордонного регіону, наукомісткість виробництв, техніко-економічні особливості підприємств, галузей спеціалізації тощо.

Станом навколишнього природного середовища, ступінь його забруднення, можна пов'язати з екологічним чинником, який визначає наслідки стихійних лих, характер використання та інтенсивність задіяння природних ресурсів, наявність природно-заповідних об'єктів, географію розміщення екологічно небезпечних об'єктів тощо.

Чинник інформаційного забезпечення, компонентами якого є системи збору, зведення, первинного аналізу та узагальнення даних, інформаційні технології та ресурси, розробка відповідних програм, прикладні інформаційні технології, заходи та комплекси з інформаційної безпеки, телекомунікаційна складова, які доповнюються кваліфікованими кадрами та системою їх підготовки і перепідготовки. У сукупності це має сприяти створенню оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації відповідних прав громадян, органів місцевого самоврядування, організацій, громадських об'єднань [8].

Особливе значення має економічний чинник у широкому його тлумаченні. Безпосередньо визначається рівнем соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів суміжних держав, характером їх зовнішніх зв'язків, розвитком спільного підприємництва, ємністю ринку товарів та послуг, розвитком ринкової інфраструктури, системою відносин власності, підприємницькою активністю, географією розташування підприємств, їх галузевою структурою та комплексністю виробництв, розвитком різноманітних форм територіальної організації (спеціалізація, кооперація, комбінування, кластери).

Визначальний вплив на характер участі прикордонних регіонів у транскордонному співробітництві здійснює фінансовий чинник. Він пов'язаний з необхідністю відповідного забезпечення транскордонних ініціатив та реалізується через бюджетні програми, фінансову і технічну підтримку ТКС у рамках цільових програм ЄС, що фінансуються зі структурних фондів, державну фінансову допомогу та самофінансування. Отже, цей чинник найтіснішим чином залежить від бюджетного. Тим більше, що фінансування транскордонних проектів, безпосередньо ініційованих та виконуваних суб'єктами ТКС, неможливе без залучення коштів місцевих бюджетів (як мінімум), до яких можуть додаватись у визначених пропорціях на договірних умовах ресурси ЄС та кошти вищих за ієрархією бюджетів, включаючи державний [6].

Висновок. Перераховані вище чинники, незалежно від їх ситуативної позиції, у будь-якій з трьох основних груп, розподіляються за своєю етіологією на екзогенні (що мають зовнішнє походження) та ендогенні (внутрішні). Таким чином, врахування різноманітних чинників та базових принципів ТКС дозволяє забезпечити ефективне співробітництво в межах транскордонного регіону, що означає вирішення нагальних проблем розвитку територій, а саме – зближення рівнів соціально-економічного розвитку, покращення екологічної ситуації, реалізація гуманітарних та етно-соціальних імперативів. Однак, при цьому не відбувається нівелювання регіональних особливостей, оскільки природно-кліматичні, економічні, транспортні, демографічні та інші чинники у кожному прикордонному регіоні справляють свій специфічний вплив.

Література

1. Вертинская Т. С. Регионы в международных экономических отношениях / НАН Беларуси. Ин-т экономики. – Минск, 2002. – 190 с.

2. Гонта О. І. Організаційно-економічні аспекти інтеграції прикордонних регіонів: Дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / Міністерство освіти і науки України; Чернігівський державний технологічний університет. – Чернігів, 2000. – 214 с.
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21.05.1980 р.; м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи. – Страсбург, 1998. – 35 с.
4. Жулканич О. М. Територіальні фактори розвитку зовнішньоекономічних зв'язків (на прикладі Закарпатської області): Дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 210 с.
5. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
6. Пила В. І. Деякі аспекти участі України в розвитку транскордонного співробітництва та діяльності євро регіонів / В. І. Пила, О. С. Чмир // Регіональні перспективи. – 2002. – № 2. – С. 28–32.
7. Региональные аспекты сотрудничества СССР со странами СЭВ / В. С. Будкин, И.Ф. Зайцев, В. Р. Сиденко; отв. ред. В. С. Будкин; АН УССР. Ин-т соц. и эк. проблем зарубежн. стран. – К.: Наукова думка, 1988. – 387 с.
8. Рішення Київської міської ради “Про Програму інформатизації міста Києва на 2002–2004 роки” (№ 107/107 від 11.07.2002) // www.kyiv-inf.kiev.ua.
9. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посібник. – К.: Вікар, 2002. – 376 с.
10. Сторонянська І. З. Організаційно-економічні основи міжрегіонального співробітництва прикордонного регіону (на прикладі Західного регіону України): Дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 220 с.

Надійшла 12.05.2009

УДК 330

В. В. ДОРОФИЕНКО, М. М. ШУТОВ
ДонГУУ

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДА, ДОХОДЫ, БЕДНОСТЬ, И ЗДОРОВЬЕ РАБОТАЮЩЕГО НАСЕЛЕНИЯ

Узагальнено методичні підходи щодо оцінки продуктивності праці та складових, що її формують. Викладено авторське бачення місця продуктивності праці в системі економічних відносин.

The methodical approaches in relation to the estimation of the labour productivity and constituents, that form it were generalized. The author seeing of place of the labour productivity in the system of economic relations was expounded in the article.

Производительность труда – базовый компонент экономического роста любой страны. В экономической литературе существуют методологически различные взгляды на сущность продуктивности трудовой деятельности и её место в системе экономических отношений. Дифференциация объективно обусловлена рассуждениями о целях исследований, уровня, а также особенностях авторского видения системы взаимосвязей между социальными и экономическими явлениями. В связи с этим выделяются разные подходы к исследуемым проблемам производительности труда, которые в общем виде состоят в следующем: **первое** – производительность труда рассматривается как результат взаимодействия капитала, труда и привлеченных ресурсов; **второе** – продуктивность экономической системы или любую факторную производительность определяют как исходную от трудовой деятельности в сфере материального производства; **третий** – наблюдается отождествление разных аспектов общественной продуктивности с производительностью труда на основе, что последняя играет активную роль в общем воспроизводительном процессе.

Основной характеристикой производительности труда на уровне отдельных субъектов хозяйствования является физическое количество произведенной продукции. На уровне отрасли или экономики необходимо учитывать другие показатели, в частности финансовые и потребительские. Одновременно производительность, как исходный принцип рыночных отношений, формирует социально – экономические требования к уровню здоровья человеческих ресурсов, которые участвуют в результативном труде, соответствующему нуждам общества.

При условии эффективного использования человеческих ресурсов обеспечивается создание национального продукта и предпосылки необходимые для прогресса страны. Формирование условий продуктивного труда экономически активного населения происходит не только через систему регулирования темпов, пропорций и форм занятости, но и высоких конечных результатов в виде социально принятого уровня трудового дохода, удовлетворение потребительского спроса населения и увеличения